

О. РЕШЕТНЯК, А. ДРЕМЛЮГА

Особливості формування мовної культури учнів, їх гендерної інклюзії та професійної орієнтації під час зясування функціонування фемінітивів медичної галузі

DOI 10.31865/2414-9292.24.2025.350629

УДК 37.016:811.161.2'373:61:305

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ, ЇХ ГЕНДЕРНОЇ ІНКЛЮЗІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ПІД ЧАС ЗЯСУВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Олена Решетняк

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та літератури
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ–Дніпро, Україна
ORCID ID 0000-0002-8039-3929
reshetnyak.alena@ukr.net

Аліна Дремлюга

здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ–Дніпро, Україна
ORCID ID 0009-0009-3209-3241
alinadremliuga@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто особливості функціонування фемінітивів у медичній сфері сучасної української мови, виясковано історичні витoki й етапи становлення категорії жіночості, окреслено словотвірні моделі творення фемінітивів, проаналізовано їх продуктивні типи й особливості застосування під час професійної комунікації, унормованого вживання назв медичних професій жіночого роду. Визначено соціолінгвістичні чинники поширення фемінітивів в українськомовному медичному дискурсі, зокрема актуалізовано демократизацію суспільного життя, утвердження гендерної рівності та інтеграцію України у європейський культурний простір. Продемонстровано дидактичну сутність порушеної проблеми у площині викладання української мови та літератури: акцентовано, що робота з фемінітивами сприяє формуванню мовної культури учнів, їхньої гендерної інклюзії та професійної орієнтації. З'ясовано, що фемінітиви медичної галузі є не лише мовною інновацією, а й важливим соціальним маркером, який відбиває рівноправність жінок і чоловіків у професійній діяльності.

Ключові слова: фемінітиви; маскулінітиви; продуктивні словотвірні типи; медична професійна лексика; гендерна лінгвістика; лінгвістична еволюція; нормативні документи медичної галузі.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасному українськомовному узусі тема фемінітивів набула особливої актуальності, адже вони відбивають не лише мовні тенденції, а й соціокультурні зрушення, пов'язані зі становленням гендерної рівності. Однією з галузей, де ця проблема

постає особливо виразно, є медицина, попри те, що в медичних закладах значну частину персоналу становлять жінки, професійні назви й надалі переважно вживаються у формі чоловічого роду: «лікар», «хірург», «гінеколог», «стоматолог». Така ситуація демонструє мовний дисбаланс і приховану гендерну нерівність, адже реальна участь жінок у медичній науковій і практичній площині не має адекватного відбиття в мові. Ветувальники фемінітивів наголошують на їхній «неприродності», громіздкості або стилістичній недоречності, тоді як прихильники вбачають у них важливий інструмент видимості та визнання жіночої професійної ролі. Отже, постають питання: чи повинні фемінітиви стати невід'ємною нормою у медичному дискурсі, як їх упроваджувати та чи впливають вони на якість і культуру професійної комунікації? Відповідь на ці питання потребує наукового осмислення. Актуальність дослідження фемінітивів у медичній сфері зумовлена поєднанням мовних, соціальних та культурних чинників. Українське суспільство перебуває на етапі активного утвердження гендерної рівності, і мова стає одним із ключових інструментів цього процесу. Водночас професійна комунікація у медицині потребує оновлення відповідно до сучасних мовних тенденцій, аби відбивати реальну роль жінок у медичній сфері. Особливої ваги ця проблема набуває у зв'язку з інтеграцією України до європейського освітнього та культурного простору, де інклюзивність є невід'ємною нормою. Недостатня унормованість і варіативність фемінітивів у медичному дискурсі створюють потребу у ґрунтовному аналізі, адже саме від нього залежить формування єдиної мовної практики. Отже, такі наукові доробки мають не лише лінгвістичне, а й соціальне та освітнє значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному мовознавстві проблематика фемінітивів розглядається з різних позицій – від історико–діахронної до соціолінгвістичної та дискурсивної. Одним із провідних напрямів є вивчення історичних витоків категорії жіночості. Зокрема, М. Брус у своїх працях детально простежує генезу й еволюцію назв осіб жіночої статі від давньоукраїнської доби до сьогодення, пропонуючи також спеціальну термінологічну базу для їхнього опису. Подібний історичний ракурс властивий і дослідженням О. Кровицької, яка аналізує функціонування фемінітивів у XVI–XVIII ст., що дозволяє виявити передумови сучасних тенденцій. Важливу увагу приділяють словотвірним механізмам, зокрема, Л. Недбайло та Л. Заводна досліджують моделі творення назв жінок за професією, характеризуючи продуктивність суфіксів та їхню стилістичну маркованість. Г. Сабадир акцентує на класифікації та структурі фемінітивів, а також на потребі методичного забезпечення їх викладання. Комплексний підхід демонструє й

А. Архангельська, аналізуючи новітні тенденції фемінізації лексики з огляду на соціальні й культурні чинники. Соціолінгвістичний вимір проблеми представлено працями М. Вінтонів, яка досліджує динаміку фемінітивів у молодіжному середовищі, та Я. Пузиренко, яка наголошує на гендерній чутливості й ролі лексикографії у закріпленні нових форм. Прагматичний аспект розкривають О. Козачишина та А. Мосійчук, які проаналізували функціонування фемінітивів у газетному дискурсі, а Л. Вакулович розглядає їх як явище відбиття суспільних викликів сьогодення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний аналіз функціонування фемінітивів у медичній сфері сучасної української мови з урахуванням їх історичних витоків, словотвірних моделей, соціокультурних чинників та значення для освіти. Для досягнення цієї мети окреслено такі **завдання**: 1) простежити історію становлення фемінітивів в українській мові, 2) заналізувати сучасні дослідження й нормативні документи щодо їх уживання, 3) схарактеризувати словотвірні моделі та особливості медичної термінології, 4) визначити соціолінгвістичні чинники поширення фемінітивів, 5) з'ясувати їхній педагогічний потенціал під час викладання української мови.

Результати дослідження. В українському суспільстві від кінця 2019 року відбулася активізація гендерних змін у словотворенні, але фемінітиви в українській мові мають набагато давнішу історію. У XI – XV ст. на лексичному рівні можна прослідкувати декілька груп фемінітивів за різними ознаками. Найдавнішими були назви за родинними стосунками, віком і сімейним станом, тоді як соціально-станові й релігійні найменування з'явилися пізніше (Брус, 2006, С.29). Перші письмові згадки датуються XVI століттям у словнику Лаврентія Зизанія «Лексис», де було зафіксовано сім жіночих найменувань. У XIX – на початку XX ст. значне поповнення жіночих назв можна простежити у «Словарі української мови» Б. Грінченка, у «Словнику української мови» Д. Яворницького, а також у «Російсько-українському академічному словнику» під ред. А. Кримського. Українська література завжди вирізнялася використанням фемінітивів, на відміну від російської. Однак, у 30-х роках через репресії та русифікацію, вживання цього мовного явища поступово зникло, і відновилося лише на початку XXI століття завдяки демократизації української мови на всіх її рівнях (Вакулович, 2024, с. 62). Від початку 1990-х років простежується чітка тенденція до активнішого вживання фемінітивів, а з 2005 р. поширеність цих форм зросла у 10–11 разів, що свідчить про посилення процесів фемінізації в українській мовній практиці (Заводна, 2022, с. 58).

За спостереженнями М. Навальної, фемінітиви української мови умовно можна поділити на дві групи: усталені, що збереглися ще з праслов'янської доби та давньоукраїнського періоду, й новітні, виникнення яких зумовлене соціальними змінами, появою нових професій та активізацією ролі жінок у суспільстві. О. Тараненко серед чинників розширення сфери фемінітивів актуалізує демократизацію суспільного життя, мовний пуризм та вплив гендерної лінгвістики. О. Малахова пояснює популярність цих форм посиленням соціальних рухів за права жінок, прагненням дистанціюватися від російськомовного тоталітарного дискурсу, а також необхідністю точніше виражати думку, підкреслюючи важливу роль жінки в українському суспільстві (Вінтонів, 2023, с. 14).

Сучасна лінгвістика засвідчує підвищену увагу до словотвірної підсистеми фемінітивів, для позначення яких уживають різні терміни й номінації. Так, О. Земська послуговується дефініцією «категорія жіночості», І. Ковалик уживає термін «назви істот жіночого роду» чи «назви жіночого роду». А. Архангельська та З. Валюх маніфестують поняття «фемінітиви», тоді як сама Архангельська також вводить терміни «назви осіб жіночої статі», «назви жінок», «фемінний новотвір» (Лещенко, 2021).

Іменники жіночого роду, що називають жінок і походять від чоловічих відповідників (маскулінітивів), називаються **фемінітивами**. Вони є парними до відповідних маскулінітивів. Завданням цієї мовної групи є відновлення гендеролінгвістичної рівності (Сабадир, 2023, с.168).

Для вивчення історії фемінітивів й застосовують категорію жіночості, що забезпечує систематизацію та класифікацію відповідних лексичних одиниць. Вона є узагальненим поняттям зі значенням «особа жіночої статі» й охоплює кілька мовних рівнів: у морфології – це лексико-граматична категорія іменника (у межах категорії істот й особи), у словотворі – частина словотвірної категорії особи, у лексиці – лексико-семантична група. Саме через таку багатоаспектність категорія жіночості зумовлює аналіз розвитку й явища функціонування фемінітивів у різні періоди української мови (Брус, 2019).

Традиційний підхід до номінації жінок передбачає використання як жіночих, так і чоловічих назв, а в нейтральних контекстах – уживання граматичних форм чоловічого роду. У межах цього підходу розрізняють нейтральний і консервативний різновиди. Нейтральному притаманні стихійні уживання форм жіночого й чоловічого роду без чіткої системності (*лікарка прийшла, це наша терапевт*). Консервативний виявляється у послідовному використанні чоловічих назв на позначення жінок і навіть у формальному

узгодженні за чоловічим родом (*лікар прийшов, у нього висока кваліфікація*) (Пузиренко, 2017, с. 90).

Серед наукових підходів до класифікації фемінітивів, найбільш вичерпною та актуальною на сьогодні є система лінгвістики Марії Брус, яка класифікує фемінітиви за такими ознаками, як: «1) назви жінок за професійними, діяльними, процесуальними, функційними ознаками; 2) назви жінок за інтересами, уподобаннями, здібностями, характером, темпераментом, поведінкою, стосунками, відношеннями, виглядом, станом; 3) назви жінок за територіальними, національними, племінними, етнічними, расовими ознаками; 4) назви жінок за соціальнокласовим, спадково-майновим, сімейним станами; 5) назви жінок за церковно-релігійними ознаками; 6) назви жінок за родинними зв'язками і відношеннями; 7) назви жінок за фізичним і фізіологічним станами; 8) назви жінок за віковими особливостями; 9) назви жінок за міфологічними, казковими ознаками» (Брус, 2019).

Більшість фемінітивів функціонують для позначення осіб, задіяних у певних професіях. В українській мові регулярно вживаються фемінітиви для позначення професій і занять, де переважає участь жінок: *вихователька, вчителька, офіціантка, друкарка, акушерка*. Деякі види діяльності настільки закріпилися за жінками, що навіть не мають чоловічих відповідників, наприклад: *домогосподарка, служниця, покоївка*. Для назв професій, у яких працюють і чоловіки, і жінки, в українській мові функціонують паралельні форми, на кшталт, *артист – артистка, вчитель – вчителька, письменник – письменниця*. Широке побутування фемінітивів в усному мовленні інтерпретують прагненням мовців одразу уточнити стать особи (Недбайло, 1970).

В активний обіг стрімко входять фемінітиви на позначення назв жіночих професій у медичній галузі (Лещенко, 2021). Закон відповідно до використання і рекомендації щодо творення назв професій у медичній сфері офіційно затверджено рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови у 2021 році. Цей документ містить 365 маскулінітивів і відповідних їм фемінітивів.

Фемінітиви медичної галузі поділяються на одно-, дво-, три- та багатокомпонентні конструкції. Традиційно для утворення фемінітивів від маскулінітивів використовують суфіксальний метод творення нових слів. Мовознавці відзначають, що в українській мові функціонує понад 13 суфіксів для творення назв осіб жіночої статі. Водночас їхня продуктивність різна: одні активно застосовують у сучасній мовній практиці, тоді як інші залишаються менш уживаними (Козакишина, 2020).

Піддавши аналізу сукупність слів, що надала Національна комісія, висновковуємо, що фемінітиви утворюються за допомогою декількох суфіксів, зокрема:

а) суфікса **–к(а)**, який застосовують до іменників-маскулінів, що закінчуються на:

1) **–ар**: *лікарка* («На превеликий жаль, в Україні кожен(на) лікар/лікарка є незахищеним від явища харасменту з боку колег, керівництва і пацієнтів державою, хоча останнім часом ця проблема набуває розголосу і є нормативно- правові акти, які б мали стримувати дискримінацію на робочому місці, що на практиці частіше ігнорується» (Болгаріна, 2024)); **–ер**: *акушерка* («Фельдшери і акушерки іноді зазнають надмірних фізичних навантажень на організм при переміщенні пацієнтів» (Касевич, 2009)); **–ор**: *трансплант-координаторка* («Після складання акта констатації смерті головного мозку та проведення обстежень на можливість донорства *трансплант-координаторка* медичного центру «Добробут» внесла належну інформацію до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів і тканин, яка автоматично зіставила пари донор – реципієнт» (Матбауер, 2022));

2) **–ант**: *лаборантка* («Лаборантка бюро судово-медичної експертизи Тетяна Любімова понад 30 років працює у морзі» (Антоняк, 2025)); **–онт**: *ортодонтка* («На консультації до *ортодонтки* Шеріл Андерсон-Кермін запрошують дітей з розщілинами губи й піднебіння, з деформацією щелеп і зубощелепними аномаліями» (Антоняк, 2025));

3) **–єнт**: *пацієнтка* («Під час передопераційної консультації анестезіологом *пацієнтка* наголошувала на бажанні глибокої седації під час процедури без інтубації через страх перед втручанням, «встановленням трубки глибоко в горло», можливості розвитку кашлю та відчуття задухи» (Услов, 2024, С.10));

4) **–ист**: *масажистка* («До складу викладачів входили два законовчителі (священик і ксьондз), 17 викладачів, що мали вищу освіту, один доктор медицини, один зубний лікар, одна *масажистка* та два провізори» (Круковська, 2010)); **–іст**: *гігієністка* («Гігієністки займалися сортуванням і збіркою зілля, пошуком та магазинуванням ліків і перев'язочних матеріалів» (Мазурчак, 2024));

5) **–ед**: *ортopedка* («*Ортopedка* та хірургиня стопи й гомілковостопного суглоба докторка Ебоні Вінсент-Сліт стверджує, що високі підбори – найпоширеніша причина хронічного болю у стопах серед жінок» (Глушак, 2024));

6) **–ом:** *патологоанатомка* («*Патологоанатомка* Вікторія П'єц розповіла про свою професію, зазначивши, що 80% роботи пов'язано з живими пацієнтами через дослідження операційного матеріалу та біопсії» (Бекало, 2024));

7) **–евт:** *ерготерапевтка* («Видатна *ерготерапевтка* Джин Айрес у своїй моделі також підкреслює значення сенсорних систем, розміщуючи мовлення та сприйняття мовлення вже на третьому рівні сенсорної інтеграції» (Чепка, 2024)), *психотерапевтка* («Една Капелло, італійська *психотерапевтка*, спеціалізується на використанні арт-терапії для психологічного супроводу біженців» (Вознесенська, 2015)), *фізіотерапевтка* («Німецька *фізіотерапевтка* Катарина Шрот розробила підвищення гнучкості та покращення контролю над поставою» (Одинець, 2024));

8) **–рт:** *судово-медична експертка*;

9) **–рн:** *інтернка* («Наталя Минка народилась у Генічеську. З серпня 2021 року працює лікаркою-інтернкою у гастроентерологічному відділенні Херсонської лікарні імені Карабелеша» (Мокляк, 2023));

10) **–ат:** *гомеопатка* («Наталя Костинська, професорка, докторка медичних наук, лікарка-гомеопатка, відносить Ейнштейна до гомеопатичного типу аурум (усього ж їх 40)» (Мельник, 2024));

11) **–ал:** *професіоналка з клінічних досліджень*;

12) **–ель:** *цілителька* («Незважаючи на те, що церква категорично засуджувала різного роду *цілительок* і знахарок (старі жінки, «бабки»), які були обізнані з травами і володіли певними емпіричними знаннями, вони залишалися домінантним типом жінки-медика в сільській місцевості» (Драч, 2017));

13) **–ач:** *завідувачка кухні (молочної)* («*Завідувачка* дитячої *молочної кухні* Ніна Загреба розповіла, що до роботи працівники *молочної кухні* приступають о 6 годині, щоб пообіді доставити продукцію до пунктів видачі» (Верлата, 2020));

б) **–ин(я),** який застосовують до іменників-маскулінів, що закінчуються на:

1) **–ик:** *парамедикиня* («Автогонщиця Галина Алмазова (жінка, яка має звання «Народний Герой України», військова волонтер-*парамедикиня* з позивним «Вітерець») розповіла які важкі випробування можуть здолати українські жінки на шляху до успіху» (Балалаєва, 2022, С.145));

2) **–ік:** *техникиня зубна*;

3) **–ог:** *гінекологиня* («Серед загиблих – акушерка-гінекологиня Світлана Поплавська, на кабінет якої припав епіцентр удару» (Добрянський, 2022, с. 17));

4) **–ець:** *фахівчиня з медичної фізики*;

5) **–тр:** *педіатриня* («Як підкреслює лікарка-педіатриня А. Бикова-Шелевицька, малорухливість може призвести до порушень функцій опорно-рухового апарату, дихання та кровообігу, гіподинамії, що є небезпечним для загального здоров'я дітей» (Луцянова, 2024, с. 155));

6) **–рг:** *хірургиня* («Обґрунтовуючи рішення коригувати стать дитини «за жіночим типом», *хірургиня* розглядала лише дві опції — жіночу і чоловічу стать, вибір між якими невідворотний» (Тетерюк, 2017));

в) **–иц(я)**, який застосовують до іменників, що закінчуються на **–ник:** *фасувальниця медичних виробів, молодша наукова співробітниця*.

У медичній термінології деякі фемінітиви утворюються суплетивно, тобто з використанням різних коренів, наприклад, «*медичний брат*» та «*медична сестра*».

Фемінітиви, що складаються з двох компонентів, утворюються шляхом поєднання елементів, кожен з яких формується за правилами утворення однокомпонентних фемінітивів. Водночас, якщо обидва компоненти позначають особу, вони обидва змінюються, наприклад, *лікарка-хірургиня*. Однак, якщо один з компонентів не є назвою особи, як у випадку «*трансплант-координаторка*» (де «трансплант» не є назвою особи), то змінюється лише компонент, що позначає особу. Дво- та трикомпонентні конструкції функціонують як прикладкові сполучення, де обидва компоненти відмінюються, наприклад, *інженерка-протезистка*. У випадках, коли родова назва передуює видовій, фемінітив може бути утворений лише від родової назви.

Багатокомпонентні фемінітиви, які за своєю структурою є словосполученнями, де головним словом є іменник, вимагають узгодження прикметників у роді та числі з ним. Наприклад, форми «*асистент ерготерапевта*», «*асистентка ерготерапевта*», «*асистент ерготерапевтки*» та «*асистентка ерготерапевтки*» залежать від статі асистента та терапевта. Якщо в багатокомпонентній назві професії є початкове словосполучення, що виконує роль означення, то фемінітив утворюється лише від компонента, що позначає особу. Прикладами є *лікарка з лікувальної фізкультури*, *лікарка приймальної палати*, *операторка медичного устаткування* та *лікарка з гігієни дітей та підлітків* (Сабадир, 2023, с. 168).

Дослідження фемінітивів у медичній сфері має не лише лінгвістичний, а й дидактичний аспект. У процесі викладання української мови постійно звертаємося до лексичних новацій, серед яких фемінітиви посідають чільне місце. Розглядати їх варто не лише як мовне явище, а й як соціальний індикатор. Учням важливо пояснювати, що назви на зразок *лікарка*, *хірургиня*, *фармацевтка* – не випадкові новоутворення, а закономірні елементи мовної системи, що мають глибоку історію та відповідають сучасним нормам. Такий підхід допомагає виховувати мовну чутливість і толерантність, що є невід’ємною складовою загальної культури особистості. У шкільному середовищі тема професійної номінації має ще одну важливу функцію –профорієнтаційну. Учні часто обирають майбутній фах, орієнтуючись на мовні моделі, які чують довкола. Якщо для позначення певної професії існують усталені форми жіночого роду (*вчителька*, *лікарка*, *психологиня*), то й дівчатам легше асоціювати себе з цією сферою діяльності. Відсутність фемінітивів, навпаки, може створювати приховані бар’єри. Тому завдання вчителя – продемонструвати, що українська мова дає змогу рівноправно називати в різних професіях як чоловіків, так і жінок. Практично ж тема фемінітивів може бути інтегрована під час вивчення різних розділів: лексикології, словотвору, стилістики. Наприклад, під час вивчення певних словотвірних моделей доречно пропонувати учням виконати завдання на утворення назв жінок за професією. У роботі з текстами медичного спрямування варто звертати увагу на використання назв *медсестра* – *медичний брат*, *лікар* – *лікарка*, *хірург* – *хірургиня*, аналізуючи не лише їх граматичну форму, а й стилістичне забарвлення та соціальне сприйняття. Такі вправи сприяють розвитку критичного мислення й формуванню активної мовної позиції.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, проблема функціонування фемінітивів у медичній галузі є багатогранною та поєднує історичний, мовознавчий, соціокультурний і дидактичний аспекти. Фемінітиви у медичній сфері формуються здебільшого за допомогою суфіксальних моделей, але їхня продуктивність різна: частина утворень активно вживається, інші ж тільки починають застосовувати в діяльності. Це відбиває певний мовний дисбаланс, адже реальна присутність жінок у медицині ще не завжди має адекватне вираження у мові. Важливим є й дидактичний аспект порушеної проблеми: робота з фемінітивами на уроках української мови та літератури допомагає учням не лише оволодівати сучасними нормами словотвору, а й формувати мовну культуру, гендерну толерантність та орієнтацію на професійну рівність, тому упровадження та вживання фемінітивів у медичному дискурсі є не лише лінгвістичною, а й соціальною потребою, що

сприяє розвитку інклюзивного та демократичного мовного середовища в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоняк, М., & Вакарюк, Л. (2025, червень 8). *Найважче працювати з тілами молодих людей і дітей: як у Чернівцях готують до поховання*. Суспільне Чернівці. <https://suspilne.media/chernivtsi/1036583-najvazce-pracuvati-z-tilami-molodih-ludej-i-ditej-ak-u-chernivcah-gotuut-do-pohovanna/>
2. Балалаєва, О. Ю., & Бойко, О. О. (2022). Еволюція образу жінки на шпальтах газет: гендерний аспект. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*, 13(1), 144–151.
3. Бекало, М. (2024, квітень 9). Після смерті в тілі є життя, – розмова з патологоанатомкою про міфи та реальність професії. 24 Канал. https://24tv.ua/trends24/patologoanatom-hto-takiy-shho-robit-mifi-tayemnitsi-profesiyi_n2773054
4. Болгаріна, К. (2024). *Розповсюдженість і вплив харасменту у професійній медичній спільноті на прикладі державних та комунальних форм власності* [Магістерська робота, Український католицький університет]. УКУ.
5. Брус, М. П. (2006). Фемінітиви в українській мові XI–XV ст. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*, 28–34.
6. Брус, М. П. (2019). *Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування*. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».
7. Брус, М. (2009). Фемінітиви української мови в переплетінні давніх і сучасних тенденцій. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 46(1), 61–69.
8. Вакулович, Л. Л., Назаренко, Н. Г., & Регушевська, І. А. (2024). Фемінітиви в українській мові як відображення суспільних викликів сьогодення. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 208, 61–66.
9. Верлата, Н. (2020, травень 12). У Херсоні працює єдина на півдні України молочна кухня. *Суспільне Херсон*. <https://suspilne.media/kherson/33241-molocna-kuhna/>
10. Вінтонів, М. О., Бойко, М. І., & Горохова, Т. О. (2023). Фемінітиви в сучасному українськомовному середовищі (за результатами соціолінгвістичного дослідження). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 63, 14–19.
11. Вознесенська, О., & Сидоркіна, М. (2015). *Арт-терапія у подоланні психічної травми: практичний посібник*. Золоті ворота.
12. Глушак, Є. (2024, серпень 6). Висота має значення: які підбори безпечні для здоров'я стоп. *LIGA.Life*. <https://life.liga.net/porady/news/podolohyni-nazvaly-optymalnu-vysotu-pidbora-iaka-ne-shkodyt-zdoroviu-stop>
13. Добрянський, Д. В., Тарченко, І. П., Гуменюк, Г. Л., Тарченко, Н. В., Дудка, П. Ф., & Корольова, Р. В. (2022). Лікарні під прицілом: як російська агресія руйнує медичні заклади України. *Український медичний часопис*, 3(149), 15–22.
14. Драч, О. О. (2017). Гендерні особливості середньовічної медицини Європи: жінка-цілителька. *Вісник Черкаського університету*, 4, 58–63.
15. Заводна, Л., & Мазурок, М. (2022). Новітні фемінітиви як відображення суспільних викликів сьогодення. *Нова педагогічна думка*, 2(110), 57–62.
16. Касевич, Н. М. (2009). *Загальний догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка* (2-е вид.). Медицина.
17. Козачишина, О. Л., & Мосійчук, А. В. (2020). Фемінітиви у сучасному українському газетному дискурсі. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VIII(72), Issue 241.
18. Круковська, І. М. (2010). Медична освіта на Волині: узагальнені результати дослідження. *Креативна педагогіка*, 3, 48.

19. Лещенко, Т. О., & Жовнір, М. М. (2021). *Фемінітиви в мові медицини* [Докторська дисертація]. Izdevniecība «Baltija Publishing».
20. Лук'янова, К. О. (2024). Роль сім'ї у формуванні основ здорового способу життя у дітей дошкільного віку: огляд сучасних досліджень. В Т. П. Танько (Ред.), *Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, досвід* (с. 153–158). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.
21. Мазурчак, Л. (2024). Організаційні засади діяльності Українського Червоного Хреста в лавах Української Повстанської Армії в 1943–1945 роках. *Новітня доба*, 12, 161–171.
22. Мельник, Т. (2024, квітень 9). Альберт Ейнштейн страждав на аутизм? *Mister Blister*. <https://mister-blister.com/uk/albert-ejnshtejn-stradal-autizmom/>
23. Мокляк, А. (2023, травень 26). Працювала в окупації, зараз — під обстрілами. Лікарці-інтерни з Херсона подарували тур до Європи за відданість професії. *Суспільне Херсон*. <https://suspilne.media/kherson/488119-pracuvala-v-okupacii-zaraz-pid-obstrilami-likarci-internci-z-hersona-podaruvali-tur-do-evropi-za-viddanist-profesii>
24. Мостбауер, Г. В. (2022). Ішемічна хвороба серця і синдром обструктивного апное сну. Продовження. Початок у № 6 (79), 2021 р. *Здоров'я України. Кардіологія*, 1–2, 20–23.
25. Недбайло, Л. І. (1970). Утворення іменників жіночого роду — назв осіб за професією. *Питання мовної культури*, 4, 26–33.
26. Одинець, Т., Сапранов, Р., & Ванюк, О. (2024). Фізична терапія при сколіозі у підлітків. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 3, 13–18.
27. Пузиренко, Я. (2017). Гендерна чутливість як чинник впливу на функціонування агентивно-професійної номінації жінок. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Гендерні дослідження*, 3, 89–99.
28. Рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 22.10.2021 № 238 «Про затвердження Рекомендацій щодо творення та вживання назв професій у медичній сфері для утвердження гендерної рівності». (2021). <https://document.vobu.ua/doc/13142>
29. Сабадир, Г. І. (2023). Структура фемінітивів сучасної української мови. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць*, 2(62), 168–172.
30. Тетерюк, М. (2017). *Між дискурсом і матерією: переосмислення тіла у квір-дослідженнях*.
31. Твоє місто. (2024, листопад 5). У Львові американська ортодонтка консультуватиме дітей: як записатися. https://tvoemisto.tv/news/u_lvovi_amerykanska_ortodontka_konsultuvatyme_ditey_yak_zapysatysya_170119.htm
32. Услов, О., & Сухонос, Р. (2024). Анестезіологічна тактика в періопераційному веденні пацієнтки з глибоким інфільтруючим ендометріозом і синдромом Гієна–Барре. *Клінічна анестезіологія, інтенсивна терапія та медицина невідкладних станів*, 1, 10–13.
33. Чепка, О. (2024). Психолого-педагогічний супровід осіб з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього простору. *Вісник Освітньо-наукового центру сімейно-центрованих практик*, 3, 108.

FEATURES OF THE FORMATION OF LANGUAGE CULTURE IN STUDENTS, THEIR GENDER INCLUSION AND PROFESSIONAL ORIENTATION WHEN EXPLORING THE FUNCTIONING OF FEMININITIES IN THE MEDICAL FIELD

Olena Reshetnyak

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

О. РЕШЕТНЯК, А. ДРЕМЛЮГА

Особливості формування мовної культури учнів, їх гендерної інклюзії та професійної орієнтації під час зясування функціонування фемінітивів медичної галузі

Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature
SHEI "Donbas State Pedagogical University",

Sloviansk-Dnipro, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-8039-3929

reshetnyak.alena@ukr.net

Alina Dremliuha

Student

SHEI "Donbas State Pedagogical University",

Sloviansk-Dnipro, Ukraine

ORCID ID 0009-0009-3209-3241

alinadremliuha@gmail.com

Abstract. The article examines the peculiarities of the functioning of feminines in the medical sphere of the modern Ukrainian language, highlights the historical origins and stages of the formation of the category of femininity, outlines the word-formation models for creating feminines, analyzes their productive types and peculiarities of use in professional communication, and the standardized use of feminine names for medical professions. Sociolinguistic factors in the spread of feminines in Ukrainian-language medical discourse are identified, in particular the democratization of public life, the establishment of gender equality, and Ukraine's integration into the European cultural space. The didactic essence of the problem raised in the context of teaching the Ukrainian language and literature is demonstrated: it is emphasized that working with feminines contributes to the formation of students' linguistic culture, their gender inclusion, and professional orientation. It has been established that feminines in the medical field are not only a linguistic innovation but also an important social marker that reflects the equality of women and men in professional activities. The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis of the functioning of feminines in the medical sphere of the modern Ukrainian language, taking into account their historical origins, word-formation models, sociocultural factors, and significance for education.

The problem of the functioning of feminines in the medical field is multifaceted and combines historical, linguistic, sociocultural, and didactic aspects. The history of the Ukrainian language shows a long tradition of naming women according to their occupation and social status, but in the 20th century, under the influence of Russification processes, the use of feminines significantly declined and has only recently been revived. Contemporary research by linguists (M. Brus, L. Zavodna, A. Arkhangel'ska, Ya. Puzyrenko, and others) demonstrates the diversity of word-formation models and outlines the social factors that influence the spread of these forms. Medical discourse is of particular interest today, as it is here that gender-sensitive terminology is being actively introduced. The 2021 decision of the National Commission on State Language Standards, which standardized more than three hundred pairs of masculine and feminine forms, confirms the state's recognition of this process.

Feminines in the medical field are divided into one-, two-, three-, and multi-component constructions. According to linguists, there are over 13 suffixes in the Ukrainian language for creating names for female persons. At the same time, their productivity varies: some are actively used in modern language practice, while others remain less common. They are mostly formed using suffix models, but their productivity varies: some formations are actively used, while others are only beginning to be used in practice. This reflects a certain linguistic imbalance, as the real presence of women in medicine is not always adequately reflected in language.

The pedagogical dimension of the problem is also important: working with feminines in Ukrainian language and literature classes helps students not only to master modern word formation

norms, but also to develop linguistic culture, gender tolerance, and a focus on professional equality. Thus, the introduction and use of femininitives in medical discourse is not only a linguistic but also a social necessity that contributes to the development of an inclusive and democratic linguistic environment in Ukraine.

Keywords: femininitives; masculinitives; productive word formation types; medical professional vocabulary; gender linguistics; linguistic evolution; regulatory documents in the medical field.

REFERENCES

1. Antoniuk, M., & Vakariuk, L. (2025, June 8). *Naivazche pratsiuvaty z tilamy molodykh liudei i ditei: yak u Chernivtsiakh hotuiut do pokhovannia* [The hardest thing is working with the bodies of young people and children: How they prepare for burial in Chernivtsi]. *Suspilne Chernivtsi*. <https://suspilne.media/chernivtsi/1036583-najvazce-pracuvati-z-tilami-molodih-ludej-i-ditej-ak-u-chernivcah-gotuut-do-pohovanna/>
2. Balalaieva, O. Yu., & Boiko, O. O. (2022). Evoliutsiia obrazu zhinky na shpaltakh hazet: hendernyi aspekt [Evolution of women's image in newspapers: Gender aspect]. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*, 13(1), 144–151.
3. Bekalo, M. (2024, April 9). *Pislia smerti v tili ye zhyttia, – rozmova z patoloanatomkoiu pro mify ta realnist profesii* [There is life in the body after death – conversation with a pathologist about myths and reality of the profession]. *24 Kanal*. https://24tv.ua/trends24/patologoanatom-hto-takiy-shho-robit-mifi-tayemnitsi-profesiyi_n2773054
4. Bolharina, K. (2024). *Rozpovsudzhennist i vplyv kharasmentu u profesiinii medychnii spilnoti na prykladi derzhavnykh ta komunalnykh form vlasnosti* [Prevalence and impact of harassment in the professional medical community: Examples from state and municipal institutions] [Master's thesis, Ukrainian Catholic University]. UKU.
5. Brus, M. P. (2006). Feminityvy v ukrainskii movi XI–XV st. [Femininitives in the Ukrainian language of the 11th–15th centuries]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky* [Bulletin of Zaporizhzhia National University. Philological Sciences], 28–34.
6. Brus, M. P. (2019). *Feminityvy v ukrainskii movi: heneza, evoliutsiia, funktsionuvannia* [Femininitives in the Ukrainian language: Genesis, evolution, functioning]. DVNZ “Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka”.
7. Brus, M. (2009). Feminityvy ukrainskoi movy v perepletinni davnykh i suchasnykh tendentsii [Femininitives of the Ukrainian language in the interweaving of ancient and modern trends]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filolohichna* [Bulletin of Lviv University. Philological Series], 46(1), 61–69.
8. Chepka, O. (2024). Psykholoho-pedahohichniy suprovid osib z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v umovakh inkliuzyvnoho osvithnoho prostoru [Psychological and pedagogical support for persons with special educational needs in an inclusive educational environment]. *Visnyk Osvitno-naukovoho tsentru simeyno-tsentrovanykh praktyk* [Bulletin of the Educational and Scientific Center for Family-Centered Practices], 3, 108.
9. Dobrianskyi, D. V., Tarchenko, I. P., Humeniuk, H. L., Tarchenko, N. V., Dudka, P. F., & Korolova, R. V. (2022). *Likarni pid pritsilom: yak rosiiska ahresiia ruiniuie medychni zaklady Ukrainy* [Hospitals under fire: How Russian aggression destroys Ukrainian medical facilities]. *Ukrainskyi medychnyi chasopys* [Ukrainian Medical Journal], 3(149), 15–22.
10. Drach, O. O. (2017). Henderni osoblyvosti serednovichnoi medytsyny Yevropy: zhinkatsilytelka [Gender features of medieval European medicine: Woman-healer]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu* [Bulletin of Cherkasy University], 4, 58–63.
11. Hlushak, Ye. (2024, August 6). *Vysota maie znachennia: yaki pidbory bezpechni dlia zdorovia stop* [Height matters: Which heels are safe for foot health]. *LIGA.Life*.

<https://life.liga.net/porady/news/podolohyni-nazvaly-optymalnu-vysotu-pidbora-ia-ka-ne-shkodyt-zdoroviu-stop>

12. Kasevych, N. M. (2009). *Zahalnyi dohliad za khvorymy i medychna manipuliatsiina tekhnika* [General patient care and medical manipulation technique] (2nd ed.). Medysyna.
13. Kozachyshyna, O. L., & Mosiichuk, A. V. (2020). Feminityvy u suchasnomu ukrainskomu hazetnomu dyskursi [Feminitives in contemporary Ukrainian newspaper discourse]. *Science and Education a New Dimension. Philology, VIII*(72), Issue 241.
14. Krukovska, I. M. (2010). Medychna osvita na Volyni: uzahalneni rezultaty doslidzhennia [Medical education in Volyn: Generalized research results]. *Kreatyvna pedahohika* [Creative Pedagogy], 3, 48.
15. Leshchenko, T. O., & Zhovnir, M. M. (2021). *Feminityvy v movi medysyny* [Feminitives in medical language] [Doctoral dissertation]. Izdevnieciba "Baltija Publishing".
16. Lukianova, K. O. (2024). Rol simi u formuvanni osnov zdorovoho sposobu zhyttia u ditei doshkilnoho viku: ohliad suchasnykh doslidzhen [The role of family in forming the foundations of a healthy lifestyle in preschool children: A review of modern research]. In T. P. Tanko (Ed.), *Doshkilna osvita: problemy, poshuky, dosvid* [Preschool education: Problems, searches, experience] (pp. 153–158). Kharkivskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody.
17. Mazurchak, L. (2024). Orhanizatsiini zasady diialnosti Ukrainskoho Chervonoho Khresta v lavakh Ukrainskoi Povstanskoi Armii v 1943–1945 rokakh [Organizational principles of the Ukrainian Red Cross activities in the Ukrainian Insurgent Army in 1943–1945]. *Novitnia doba* [Modern Era], 12, 161–171.
18. Melnyk, T. (2024, April 9). Albert Einshtein strazhdav na autyzm? [Did Albert Einstein suffer from autism?]. *Mister Blister*. <https://mister-blister.com/uk/albert-ejnshtejn-stradal-autizmom/>
19. Mokliak, A. (2023, May 26). Pratsiuvala v okupatsii, zaraz — pid obstrilamy. Likartsi-internts iz Khersona podaruvaly tur do Yevropy za viddanist profesii [Worked during occupation, now under shelling. A medical intern from Kherson was gifted a European tour for dedication to profession]. *Suspilne Kherson*. <https://suspilne.media/kherson/488119-pracuvala-v-okupacii-zaraz-pid-obstrilami-likarci-internci-z-hersona-podaruvali-tur-do-evropi-za-viddanist-profesii>
20. Mostbauer, H. V. (2022). Ishemichna khvoroba sertsia i syndrom obstruktyvnoho apnoe snu. Prodovzhennia. Pochatok u № 6 (79), 2021 r. [Ischemic heart disease and obstructive sleep apnea syndrome. Continuation. Beginning in No. 6 (79), 2021]. *Zdorovia Ukrainy. Kardiologhiia* [Health of Ukraine. Cardiology], 1–2, 20–23.
21. Nedbailo, L. I. (1970). Utvorennia imennykiv zhinochoho rodu – nazv osib za profesiieiu [Formation of feminine nouns – names of persons by profession]. *Pytannia movnoi kultury* [Issues of Language Culture], 4, 26–33.
22. Odynets, T., Sapranov, R., & Vaniuk, O. (2024). Fizychna terapiia pry skoliozi u pidlitkiv [Physical therapy for scoliosis in adolescents]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 3, 13–18.
23. Puzyrenko, Ya. (2017). Henderna chutlyvist yak chynnyk vplyvu na funktsionuvannia ahentyno-profesiinoi nominatsii zhinok [Gender sensitivity as a factor influencing the functioning of agentive-professional nomination of women]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia: Henderni doslidzhennia* [Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series: Gender Studies], 3, 89–99.
24. Rishennia Natsionalnoi komisii zi standartiv derzhavnoi movy vid 22.10.2021 № 238 "Pro zatverdzhennia Rekomendatsii shchodo tvorennia ta vzhyvannia nazv profesii u medychnii sferi dlia utverdzhennia gendernoi rivnosti" [Decision of the National Commission on State Language Standards No. 238 of October 22, 2021 "On approval of Recommendations for creating and using professional names in the medical field to affirm gender equality"]. (2021). <https://document.vobu.ua/doc/13142>

25. Sabadyr, H. I. (2023). Struktura feminityviv suchasnoi ukrainskoi movy [Structure of femininitives in modern Ukrainian language]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats* [Current Issues of Humanities: Interuniversity Collection of Scientific Papers], 2(62), 168–172.
26. Teteriuk, M. (2017). *Mizh dyskursom i materiieiu: pereosmyslennia tila u kvir-doslidzhenniakh* [Between discourse and matter: Rethinking the body in queer studies].
27. Tvoie misto. (2024, November 5). U Lvovi amerykanska ortodontka konsultuvatyme ditei: yak zapysatysia [An American orthodontist will consult children in Lviv: How to register]. https://tvoemisto.tv/news/u_lvovi_amerykanska_ortodontka_konsultuvatyme_ditey_yak_zapysatys_ya_170119.htm
28. Uslov, O., & Sukhonos, R. (2024). Anesteziolohichna taktyka v perioperatsiinomu vedenni patsientky z hlybokim infiltruiuchym endometriozom i syndromom Hiiena–Barre [Anesthesiological tactics in perioperative management of a patient with deep infiltrating endometriosis and Guillain-Barré syndrome]. *Klinichna anesteziolohiia, intensyvna terapiia ta medytsyna nevidkladnykh staniv* [Clinical Anesthesiology, Intensive Care and Emergency Medicine], 1, 10–13.
29. Vakulovych, L. L., Nazarenko, N. H., & Rehushevska, I. A. (2024). Feminityvy v ukrainskii movi yak vidobrazhennia suspilnykh vyklykiv sohodennia [Femininitives in the Ukrainian language as a reflection of contemporary social challenges]. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky* [Scientific Notes. Series: Philological Sciences], 208, 61–66.
30. Verlata, N. (2020, May 12). U Khersoni pratsiuie yedyna na pivdni Ukrainy molochna kukhnia [The only dairy kitchen in southern Ukraine operates in Kherson]. *Suspilne Kherson*. <https://suspilne.media/kherson/33241-molocna-kuhna/>
31. Vintoniv, M. O., Boiko, M. I., & Horokhova, T. O. (2023). Feminityvy v suchasnomu ukrainskomovnomu seredovyshchi (za rezultatamy sotsiolinhvistychnoho doslidzhennia) [Femininitives in the modern Ukrainian-language environment (based on sociolinguistic research results)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia* [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology], 63, 14–19.
32. Voznesenska, O., & Sydorkina, M. (2015). *Art-terapiia u podolanni psykhiichnoi travmy: praktychnyi posibnyk* [Art therapy in overcoming psychological trauma: A practical guide]. Zoloti vorota.
33. Zavodna, L., & Mazurok, M. (2022). Novitni feminityvy yak vidobrazhennia suspilnykh vyklykiv sohodennia [Latest femininitives as a reflection of contemporary social challenges]. *Nova pedahohichna dumka* [New Pedagogical Thought], 2(110), 57–62.

Матеріали надійшли до редакції
29.09.2025 р.